

Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės gerinimas: ortogeriatrinė priežiūra ir slauga

Lina Spirgienė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Slaugos klinika

Ugnė Šarauskaitė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Slaugos klinika

Įvadas

Atsižvelgiant į didėjantį senyvo amžiaus žmonių skaičių, viena iš prioritetinių mokslo sričių tampa geriatrija, kuri nagrinėja senstančių žmonių sveikatos išsaugojimo ir gerinimo klausimus, senyvo amžiaus žmonių ligų profilaktiką, kliniką, gydymą ir socialinius aspektus. Senyviems žmonėms svarbu išsaugoti savarankiškumą, autonomiją, kuo geresnę gyvenimo kokybę.

Sveiki senstantys žmonės ir senatvėje išlaiko gerą fizinę sveikatą, psichologinę gerovę, mąstymą ir produktyvų gyvenimą. Tačiau senėjimas – tai sudėtingas procesas, kai kinta visų žmogaus organų ir sistemų struktūra, funkcijos ypatumai, adaptacinės galimybės. Svarbiausia senyvo amžiaus žmonių sveikatos sutrikimo priežastis – lėtinės ligos, geriatriniai sindromai. Senyvo amžiaus žmonėms būdingas keletu ligų turėjimas vienu metu ir polipragmazija.

Daugelyje pasaulio šalių trapių kaulų lūžiai (angl. *fragility fractures*) yra dažniausia priežastis, dėl kurios senyvo amžiaus žmonės patenka į ortopedijos traumatologijos skyrius [4]. Šlaunikaulio lūžis senyvo amžiaus žmonėms yra vienas pavojingiausių lūžių, kuris susijęs su didesniu sergamumu ir mirtingumu bei pooperacinių komplikacijų rizika. Nustatyta, kad iki 2050 m. šlaunikaulio lūžių skaičius padažnės net keletą kartų [9], šiems senyvo amžiaus pacientams būdingi kartu ir geriatriniai sindromai [3].

Tyrimai parodė, kad geriatrijos priežiūros įtraukimas į ortopediją sumažina mirtinumą, buvimo ligoninėje trukmę ir pooperacines komplikacijas [9, 5, 6].

Received: 06/03/24. Accepted: 08/04/24

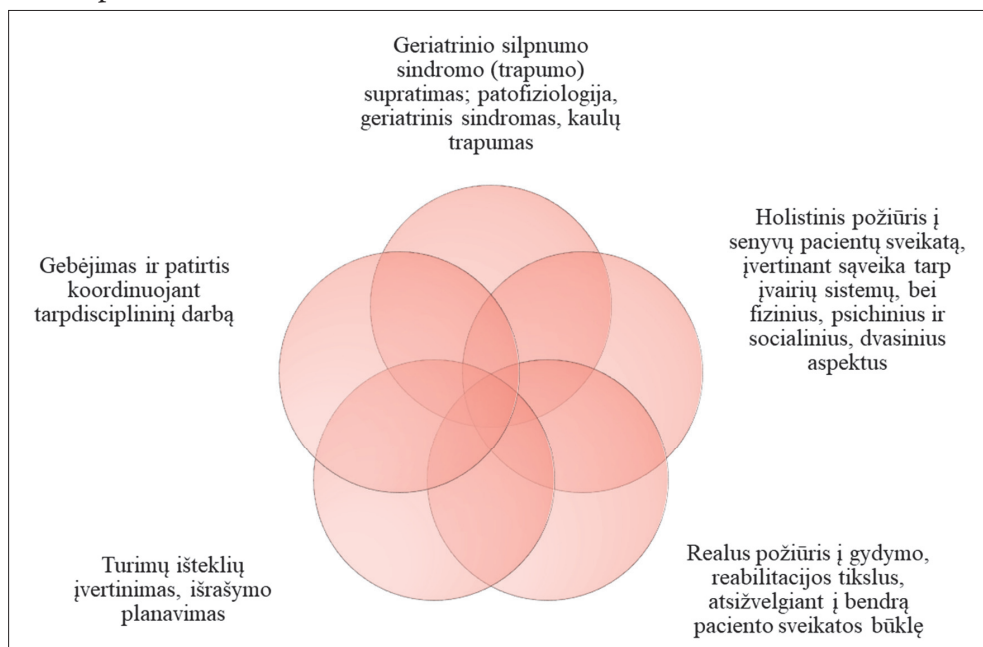
Copyright © 2024 Lina Spirgienė, Ugnė Šarauskaitė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 \(CC BY 4.0\) License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Ortogeriatrinė priežiūra ir slauga

Ortogeriatrinė priežiūra yra specializuota sveikatos priežiūra, kurioje derinamos ortopedijos paslaugos, senyvų žmonių, patyrusių silpnumą, priežiūra, ūmi pagalba, reabilitacija, slauga.

Terminas *ortogeriatrija* pirmą kartą buvo pavartotas ortopedijos traumatologijos ir geriatrijos medicinos specialistų bendradarbiavimui apibūdinti [8]. Ortogeriatrijos medicinos gretutinė specialybė atsirado dėl sudėtingų klinikinių, socialinių ir ekonominių poreikių senyvo amžiaus žmonėms, kuriems būdingi trapių kaulų lūžiai, ir ypač patyrusiems klubo, šlaunikaulio lūžį, kuris yra vienas pagrindinių ir sudėtingų senyvų žmonių sveikatos problemų.

Pradžioje ortogeriatrija buvo susijusi su senyvo amžiaus pacientų, patyrusių šlaunikaulio lūžius, priežiūra ir valdymu [8, 2]. Todėl patirta trauma, gretutinės ligos ir įvairūs geriatriniai sindromai ne tik apsunkina pacientų sveikimą, bet ir sudaro sunkumų sveikatos priežiūros specialistams, prižiūrintiems traumą patyrusius senyvo amžiaus pacientus [1]. Taigi per pastaruosius dešimt metų ortogeriatrinės komandos vaidmuo smarkiai išaugo ir šis terminas įgavo platesnę reikšmę. Buvo nustatyta, kad vyresnio amžiaus žmonės dažnai patiria ir kitų kaulų lūžių, kurie taip pat apsunkina jų būklę, pavyzdžiui, dubens kaulų ar stuburo lūžiai [8, 2]. Todėl šiuo metu ortogeriatrija yra laikoma senyvo amžiaus asmenų, turinčių įvairių medicininių problemų, geriatrinį sindromų ir patyrusių kaulų lūžius, priežiūros sistema [10]. Svarbūs ortogeriatrijos aspektai pateikiami 1 pav.

1 PAV. Svarbūs ortogeriatrijos aspektai

Ortogeriatrinė slauga yra besiformuojanti ir labai specializuota slaugos šaka, reikalaujanti įgūdžių tiek slaugant senyvą pacientą, tiek slaugant traumą patyrusį bei operuotą senyvą pacientą. Slaugytojas turi gebėti sujungti šias žinias ir įgūdžius bei juos panaudoti teikiant pagalbą pacientams po trapių kaulų lūžių. Šie pacientai turi sudėtingų priežiūros poreikių, kurių neįmanoma pasiekti be gilaus supratimo apie geriatriją, geriatrinę slaugą, senyvo amžiaus pacientų priežiūrą ir slaugą po ortopedinių operacijų.

Ortogeriatrinės paslaugos

Už ortogeriatrinės paslaugas yra atsakingi įvairių sričių sveikatos priežiūros specialistai [8]. Multidisciplininės specialistų komandos tikslas – suprasti pagrindinius senyvo amžiaus pacientų poreikius, įvertinti galimas rizikas ir užkirsti kelią nepageidaujamiems reiškiniams, kurie galėtų apsunkinti gydymo eigą, tokiu būdu siekiant pagerinti rezultatus ir pacientų sveikimą bei užtikrinti jų tolimesnio gyvenimo kokybiškumą po patirtos traumos [8, 2]).

Siekiant išvengti komplikacijų, užtikrinti kokybiškas sveikatos priežiūros paslaugas ir efektyvią priežiūrą, svarbu, kad multidisciplininę komandą sudarytų įvairių sričių specialistai. Pagrindiniai nariai, kurie turėtų sudaryti ortogeriatrijos komandą, yra gydytojas ortopedas traumatologas, gydytojas geriatras, anesteziologas, bendrosios praktikos slaugytojas, geriatrijos slaugytojas, kineziterapeutas ir ergoterapeutas. Tai nėra galutinis sąrašas, kadangi ortogeriatrinę komandą gali papildyti ir kiti sveikatos priežiūros specialistai, tokie kaip socialinis darbuotojas ar dietologas. Be to, svarbu, kad komandos nariai tarpusavyje bendradarbiautų, dalytųsi informacija, pasiskirstytų atsakomybes, atsižvelgdami į paciento klinikinę būklę [8], ir žinotų svarbiausius perioperacinio laikotario etapus bei galimas problemas kiekvienoje stadijoje [7]. Ortogeriatrinei komandai priklausantys nariai privalo turėti tam tikras kompetencijas (1 lentelė) [8].

1 LENTELĖ. Ortogeriatrinės komandos kompetencijos gydant šlaunikaulio lūžius

Nr.	Ortogeriatrinės komandos kompetencijos
1.	Skirtingų ortogeriatrinės priežiūros modelių žinojimas ir pagrįstas jų pritaikymas klinikinėje praktikoje
2.	Supratimas apie šlaunikaulio ir dubens kaulų lūžių įtaką senyvo amžiaus žmogui
3.	Supratimas apie chirurginių metodų ir anestezijos rūšies pasirinkimo sunkumus, susijusius su šlaunikaulio bei dubens kaulų lūžių gydymu ir slauga
4.	Gebėjimas nustatyti pacientų, sergančių ūminėmis arba lėtinėmis ligomis, sveikatos priežiūros optimizavimo galimybes priešoperaciniu laikotarpiu
5.	Pooperacinio priežiūros plano įgyvendinimas ir komplikacijų, tokių kaip pooperacinis delyro, vidurių užkietėjimo, pooperacinės žaizdos infekcijos, pneumonijos, tromboembolijos, anemijos, ūminis inkstų pažeidimas ar širdies ir kraujagyslių sistemos komplikacijos rizikos, valdymas

Nr.	Ortogeriatrinės komandos kompetencijos
6.	Geriatrinių sindromų ir būklių atpažinimas bei valdymas
7.	Supratimas apie paliatyviosios pagalbos paslaugų ir gyvenimo pabaigos priežiūros svarbą
8.	Gebėjimas įvertinti ir koreguoti senyvo amžiaus pacientų mitybos būklę
9.	Gebėjimas įvertinti ir užtikrinti senyvo amžiaus pacientų funkcinę būklę bei savarankiškumą, mobilumą ir kasdienę veiklą
10.	Pacientų išrašymo planavimas ir medicininės reabilitacijos organizavimas
11.	Supratimas apie griuvimų rizikos ir trapių kaulų lūžių rizikos veiksnius ir jų valdymą
12.	Žinios apie centralizuotų griuvimų profilaktikos centrų veiklą ir naujausius surinktus duomenis
13.	Gebėjimas dirbti multidisciplininėje specialistų komandoje ir įvertinti kiekvieno komandos nario vaidmenį
14.	Lyderystės ir vadybos įgūdžių turėjimas dirbant su skirtingais sveikatos priežiūros specialistais
15.	Supratimas apie kokybės gerinimo, audito ir sergamumo bei mirtingumo rodiklių svarbą

Šaltinis: Ong T., Sahota O. Establishing an Orthogeriatric Service. 2020. In: Falaschi P., Marsh D., editors. Orthogeriatrics: The Management of Older Patients with Fragility Fractures. 2nd edition. Cham (CH): Springer. 2021; 5.

British Geriatrics Society. <https://www.bgs.org.uk/resources/clarification-of-training-requirements-for-higher-specialist-trainees-in-geriatric-0>

Apibendrinimas

Senyvo amžiaus pacientams po įvairių lūžių ir traumų svarbu užtikrinti kokybišką sveikatos priežiūrą bei slaugą. Atsiradus ortogeriatrijai, paslaugos senyvo amžiaus žmonėms tampa kokybiškesnės, specialistų komanda įvertina fizinius, psichologinius, socialinius, dvasinius pacientų poreikius, atpažįsta ir valdo geriatrinius sindromus bei būkles, įvertinamas kiekvieno sveikatos priežiūros specialisto, komandos nario vaidmuo.

Literatūra

1. Van Heghe, Mordant G., Dupont J., Dejaeger M., Laurent M. R., Gielen E. Effects of orthogeriatric care models on outcomes of hip fracture patients: a systematic review and meta-analysis. *Calcif. Tissue Int.*, 110 (2) (2022), p. 162–184. Doi: 10.1007/s00223-021-00913-5
2. Darren A., Opinder S. Orthogeriatrics moving forward. *Age and Ageing*. 2014; 43(3): 301–305.
3. Deepti K., Ulf G., Julius P. Delirium in the elderly: current problems with increasing geriatric age. *Indian Journal of Medical Research*. 2015; 142(6): 655–662.
4. Hertz K., Santy-Tomlinson J. (Ed.). *Fragility Fracture and Orthogeriatric Nursing*. Springer International Publishing, January 2024. Doi: 10.1007/978-3-031-33484-9

5. Moyet J., Deschasse G., Marquant B., Mertl P., Bloch F. Which is the optimal orthogeriatric care model to prevent mortality of elderly subjects post hip fractures? A systematic review and meta-analysis based on current clinical practice *Int. Orthop.*, 43 (6) (2019), p. 1449–1454. Doi: 10.1007/s00264-018-3928-5
6. Grigoryan K. V., Javedan H., Rudolph J. L. Orthogeriatric care models and outcomes in hip fracture patients: a systematic review and meta-analysis *Journal of Orthopedic Trauma*, 28 (3) (2014), p. 49–55. Doi: 10.1097/BOT.0b013e3182a5a04
7. Nostė R. Ortogeriatrinė slauga perioperaciniu laikotarpiu. *Lietuvos ortopedų traumatologų draugija*. 2018; 80–81.
8. Ong T., Sahota O. Establishing an Orthogeriatric Service. 2020. In: Falaschi P., Marsh D., Editors. *Orthogeriatrics: The Management of Older Patients with Fragility Fractures*. 2nd edition. Cham (CH): Springer. 2021; 5.
9. Van Heghe A., Mordant G., Dupont J., Dejaeger M., Laurent M. R., Gielen E. Effects of Orthogeriatric Care Models on Outcomes of Hip Fracture Patients: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Calcif Tissue Int.* 2022; 110(2): 162–184.
10. Wilson H. Orthogeriatrics in Hip Fracture. *Open Orthop J.* 2017; 11: 1181–1189.